

110 . Cozmeni | Județ: Harghita | Punct: Kőházkert | Anul: 2011

Anul: 2011

Cod RAN: 85813.01

Perioade: Evul Mediu

Epoci: Epoca medievală timpurie, Evul Mediu

Tipuri sit: locuire

Categorii sit: Civil, Domestic, Neatribuit

Autori: Judith Ács, István Botár, Lóránt Darvas

Instituții: Muzeul Secuiesc al Ciucului, Miercurea Ciuc, Muzeul Secuiesc al Ciucului, Miercurea Ciuc, Muzeul Secuiesc al Ciucului, Miercurea Ciuc

Raport

Satul Cozmeni se află în bazinul Ciucului Inferior (jud. Harghita), între munții Ciucului și Harghita, la cca. 5 km est de râul Olt, și este traversat de drumul național 12A. Situl Kőházkert (în maghiară: curtea casei de piatră!) este chiar la limita intravilanului pe partea nord-vestică a satului pe o terasă delimitat de două pârâuri la capătul nordic a străzii Nemesek (în maghiară: nobili!).

Situl este cunoscut în literatură de mai multe decenii, periegheze repetate au colectat fragmente ceramice dacice și medievale databile secolele XV-XVI. (Re. Arh. Jud. Hargh/201.). Toponimul „Kőházkert”, datat încă din secolul al XVIII-lea sugerează existența a unor clădiri de piatră dispărute, fiindcă în momentul actual zona este „plată”, cultivată, fără nici o urmă vizibilă de clădire.

Situl este regulat deranjat și fundațiile amenințate de activitatea agricolă și de diferitele intervenții nesupravegheate (de exemplu instalații de apă menajeră). Dat fiind faptul că în zonă nu a fost cercetat și publicat nici un conac medieval dispărut, salvarea sitului este extrem de importantă. Obiectivul cercetării este deci salvarea rămășițelor, documentarea conacului medieval și pregătirea sitului pentru o restaurare, pentru punerea în valoare a potențialului turistic.

Până anul 2009 nu a fost cunoscut nici-un complex arheologic din sit, primele date fiind furnizate de săpăturile din anul 2009. Cu ocazia acestor săpături s-a evidențiat existența a mai multor clădiri prin identificarea fundațiilor pe o arie întinsă. Aceste clădiri au fost datate de ceramica colectată abundant din straturile arheologice în secolul al XVI-lea.

Fundații de piatră a clădirilor ce aparțin conacului se răspândesc deci pe o arie de min. 30 x 40 m, dar chiar în afara acestei zone se pot descoperi vestigii arheologice importante din zona clădirilor, terenurilor anexe a conacului. S-a evidențiat că fundațiile conacului și celelalte complexe arheologice sunt expuse pericolului de a fi distruse de lucrările agricole, construcții etc. Aici se află deci un sit foarte important, cu valoare istorică excepțională, cu un potențial de cercetare destul de optim, dar care este expus distrugerii.

În urma cercetărilor din 2009 au fost introduse noi metode pentru cunoașterea conacului medieval. Prin cercetări geofizice efectuate de Geoservice SRL în anul 2010 am testat extinderea și densitatea zidurilor, fundațiilor medievale identificate în anul anterior.

Măsurătorile din 2010 au localizat un număr mare de anomalii pe o suprafață întinsă în diferite adâncimi. Acestea marchează existența fundațiilor a mai multor clădiri, care alcătuiesc un ansamblu destul de complicat.

Țelul propus pentru anul 2011 a fost verificarea cercetărilor magnetometrice din anul 2010 pe limita nordică a ansamblului. La vest de S2/2009 sondele geofizice au localizat o anomalie compactă mare, la adâncimi, care au ajuns până la -2,00 m, față de nivelul actual. Pe baza fundațiilor, care au format în colț în S2/2009, și pe baza reconstrucțiilor anterioare aici am presupus existența a unei pivnițe, care a fost demolată,

sau a fost umplută ulterior folosirii.

„Pivnița 1.” - S4A

În acest scop am planificat o secțiune de 5 x 5 m (= S4), chiar lângă S2/2009, la vest de aceasta, lăsând doar un profil de test pentru verificarea stratigrafiei. Potrivit reconstrucției anterioare pivnița are o orientare NE-SV. Pentru documentarea în secțiune a umpluturii pivniței S4 a fost împărțit în două părți de câte 2,5 x 5 m, urmând ca după finalizarea lucrărilor din prima parte, cea din est (S4/A) să continuăm dezvelirea complexului și pe partea vestică (S4/B).

Conform așteptărilor după înlăturarea humusului, la adâncimi destul de mici, la cca. -0,20 m față de nivelul actual de călcare am depistat coroana unui zid cu orientare SE-NE, chiar în axa zidului din S2/2009 (Z5-6/2009). Din cauza grosimii subțiri (numai 35-40 cm!) zidul a primit un număr propriu de identificare - Z8 - deși potrivit orientării poate fi identificat cu Z5/2009 și Z5/2011 (vezi mai jos), care însă este mult mai consistent. Pe colțul de pe partea nordică zidul a dispărut aproape în totalitate, în profil fiind vizibil că această demolare a avut loc după umplutura părții interioare. La vest de zid am identificat un strat gros de moloz, format din blocuri mari de ziduri demolate. În molozul din interior prezența obiectelor arheologice a fost destul de săracioasă, excepție făcând fragmentele din sticlă provenind de la diverse artefacte de sticlă.

În secolul al XVI-lea sticla era încă o materie de lux în Transilvania, în izvoarele istorice datele despre vesela de sticlărie devin mai dese în aceasta perioadă. Un potir fin din sticlă este probabil un import dintr-un oraș săsesc sau chiar de mai departe.

Odată cu înlăturarea molozului de demolare s-a observat că zidul, fundația „nordică” (de fapt cu orientarea SV-NE) a Z8 a fost demolată la rândul ei, din aceasta putând fi documentate doar pietrele din primul rând a texturii. Totuși extinderea molozului a demonstrat faptul că avem de a face cu zidurile din extremitatea nordică a conacului, în afara acestora, spre nord sub humus a fost identificat doar un strat de pământ brun-nisipos amestecat, pigmentat cu lut galben, având un caracter cert „extra muros”, conținând sporadic material arheologic.

Totuși din aceste straturi de pământ brun nisipos am cules fragmente de cahle diferite care aparțin a patru sobe diferite. În conac au funcționat deci simultan o mulțime de sobe, și instalații de încălzire cu structuri, cahle diferite. Acest fapt subliniază încă o dată că în viitor trebuie să ne așteptăm la un material arheologic extrem de bogat și variat. Nivelul ridicat a culturii materiale din conac este ilustrat și de fragmentele ceramice „aruncate” în afara curții-ului (pahare), adunate din afara zidurilor.

Partea din S4 a Z5/2009 (=Z8) este o fundație subțire, cu o grosime de numai 40 de cm, căreia i-a fost adosat dinspre est un zid cu o fundație mult mai puțin adâncă, format din pietre așezate în lut (!?) fără mortar. Acesta este același cu Z6/2009.

În interiorul „pivniței 1”, după înlăturarea stratului de moloz de piatră, sub acesta, nivelul de călcare a fost ajuns la cca. - 1,30 m sub suprafața actuală, adică la - 2,16 m față de cota ± 0,0 a cercetării. Aparent plafonul pivniței 1. era la un nivel superior nivelelor de călcare din interior (vezi podeaua din 4B interior) și exterior, fiindcă pe textura zidurilor nu am observat urme de grinzi, partea superioară a zidului fiind demolată.

Nivelul podelei din interiorul „pivniței 1.” a avut un caracter intermediar, fără straturi de lut consistente sau pigmentații serioase (cărbune, mortar etc), de parcă n-ar fi fost folosită pe termen mai lung. Deși o mare parte din această podea a fost deranjată (gropi săpate) pe suprafața păstrată intactă în interiorul zidului am colectat fragmente ceramice de secol XVI, arse la roșu și negre. De menționat din materialul „pivniței 1.” o cahă cu engobă alb, cu analogii la Sâncrăieni, probabil conacul Andrassy, tot din secolul al XVI-lea.²

Încăperea I. - S4B

În urma rezultatelor intermediare (umplutura masivă de piatră, ziduri demolate, interior deranjat, nivel de călcare ambiguu, material relativ săracios) a devenit clară că în această fază nu este esențială cercetarea părții vestice a „pivniței” și ne-am decis ca cercetarea să fie continuată spre sud. Astfel secțiunea 4B a fost deschisă în prelungirea sudică a S4A cu scopul de a cerceta încăperea identificată în 2009.

Partea zidului S5/2009 cu orientarea NE-SV a fost prinsă chiar la limita sudică a secțiunii S4A originale,

aceasta fiind un zid masiv cu mortar cu o grosime de 1,00-1,20 m. Nivelul de apariție a fost documentat la -0,86/-0,96 m față de cota $\pm 0,0$ a cercetării, ceea ce înseamnă că „coroana” zidurilor este la -0,20/-0,30 m față de suprafața actuală!

Talpa fundației a fost atins la -1,50/-1,60 m sub nivelul actual de călcare, adică la -1,10/-2,22 m față de cota $\pm 0,0$ a cercetării pe partea nordică, spre pivniță, și doar la -1,13/-1,04 m în interiorul încăperii, aici fiind format doar dintr-unul sau două șiruri de pietre!

Conform așteptărilor colțul NV a încăperii a fost identificat pe partea vestică a S4B, zidul vestic cu orientarea NV-SE având însă caracter total diferit, diferență observată și în 2009 (vezi raportul de atunci). Astfel zidurile contemporane (!) cu Z5 din S2/2009 și S4B/2011 cu direcția NV-SE sunt compuse din mortar și pietriș, având o consistență slabă, vor primi un nou cod de identificare și anume Z7 (2009 respectiv 2011). Caracterul și grosimea lor (între 0,70-0,80 m) arată că ele purtau ziduri fără rol static, zidurile portante exterioare trebuie căutate pe laturile exterioare a încăperilor. Acest rol eventual a fost preluat de Z6/2009, cea ce ar explica adosarea lui la ziduri existente.

În interiorul încăperii, sub humusul arat, am identificat un strat galben nisipos cu o grosime de 0,10-0,20 m, care pare să fie un nivel de călcare a cărei suprafață propriu zisă a fost deranjată de plug. Sub aceasta pe o suprafață pigmentată cu cărbune la -0,30 m față de nivelul actual, și -1,18 m față de $\pm 0,0$ a cercetării. Acest nivel de călcare, destul de subțire de-a-lungul Z5 a fost acoperit de o cantitate însemnată de fragmente ceramice, într-o poziție evident secundară. Concentrarea materialului poate fi explicată ori prin prăbușirea acestora de pe un raft (!?) ori depunerea acestora dintr-un motiv incert (?). Această localizare a fost observată și în S2/2009.

În orice caz materialul este destul de bogat pe o suprafață destul de mică. Majoritatea fragmentelor aparțin vaselor lucrate la roata rapidă, arse la negru, uneori cu dimensiuni apreciabile (vase de aprovizionare), dar apare și ceramica foarte fină tot din pastă neagră. Aceste vase erau acoperite de capace negre și roșii.

Tot de aici provin „blocuri” mari dintr-o instalație compusă din trei benzi de lut lucrate la roata, arse la roșu, care pot fi așezate una peste alta, formând un con vertical înalt de cel puțin 0,70 m (trei benzi (cca. 22-22, respectiv 29 cm) și cu diametrul de 0,32 m. Aceasta poate fi hornul unei sobe, care conform diametrului conului avea dimensiuni apreciabile și o înfățișare imponentă. Un alt element al sobei pare să fie un fragment din bolta sobei cu un diametru de cca. 0,40 m.

Stratul brun de sub nivelul de călcare conținea sporadic fragmente ceramice negre, roșii, unele cu smalt verde și brun, respectiv cahle. Acest strat este suprapus de Z5, deci încăperea aparține unei clădiri nu din prima perioadă a conacului, ci uneia care a fost construită ca o extindere pe o suprafață (curte) după o perioadă mai lungă.

În colțul SV a S4B pe latura vestică a Z7/2011 pe o suprafață mică am prins o mică parte a încăperii învecinate unde am documentat un strat pigmentat cu lut galben (probabil un nivel de călcare deranjat de plug) și un strat galben de lut - nivel de călcare, care pare să fie format ulterior unei demolări (!) fiindcă aparent suprapune (!?) un bloc de piatră.

Obiectivele inițiale ale cercetării au fost atinse în mare parte. Secțiunea S4 a verificat corectitudinea măsurătorilor geofizice, prin controlarea arheologică a anomaliilor semnalate de radar. Prin aceasta am reușit să documentăm pivnița presupusă și celelalte ziduri ale încăperii nr. 1.

Cercetarea geofizică poate fi utilizată și în cazul părților încă necercetate ale conacului.

Pe baza cercetărilor de parament s-a evidențiat faptul că zidurile Z7/2009, Z7/2011 sunt ziduri interioare fără rol de suport static, că plafonul pivniței, respectiv nivelul de călcare a încăperii de deasupra acesteia era odinioară la un nivel mai înalt.

Stratigrafia zonelor de cercetare a evidențiat faptul că toate clădirile cercetate aparțin unui nou val de construcții ale conacului ele suprapunând straturi cu material arheologic medieval târziu.

Suntem siguri deci că părțile originale, vechi și punctul de greutate a conacului pot fi localizate mai spre sud, probabil sub ușoara pantă a dealului.

Construcțiile cercetate și materialul colectat au demonstrat încă o dată, că avem de a face cu un ansamblu de excepție, cu plan complex, din al cărui cercetare va rezulta o mulțime de informații și artefacte privind sistemele de încălzire, cultura materială, legăturile economice, reprezentarea unei familii nobiliare secuiești din secolul al XVI-lea.

Informații suplimentare online

[Raportul 4827 din cronica.cimec.ro](http://cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
